

Gelir ve Eğitim Düzeyinin Erken Yaşta Evlilikler Üzerine Etkisi: Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi

Nazife Özge KILIÇ*

Asiye TÜTÜNCÜ**

ÖZ

Erken yaşta evlilikler dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak az gelişmiş toplumlarda ortaya çıkan bu durum ülkemizde de özellikle Doğu ve Güney Doğu bölgelerinde daha yoğun bir şekilde kendini göstermektedir. Bu nedenle çalışmada Türkiye’de erken yaşta evlilik oranlarının yüksek olduğu ve İstatistik Bölge Sınıflandırmasına göre Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi olarak adlandırılan bölgede yer alan Erzurum, Erzincan ve Bayburt; Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illeri, 2008 – 2018 yıllık veri seti dikkate alınarak incelenmiştir. Bu bölgelerde erken yaşta evlilikleri temsil etmek üzere Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’ndan temin edilen 16-19 yaş arası evlenen kız ve erkek çocuklarının sayıları ele alınmıştır. Makroekonomik değişkenlerdeki değişimin erken yaşta evlenme sayısında yaşanan artışlara etkisi Panel Logit model yardımıyla incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, erken yaşta evlenen kadınların sayısındaki artışa kişi başına düşen milli gelir, erkeklerin sayısındaki artışa ise eğitim seviyesi istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etki etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erken Yaşta Evlilikler, Kişi Başına Düşen Gelir, Eğitim, Panel Logit Model, Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi

JEL Sınıflandırması: J12, C33

The Impact of Income and Education on Early Marriages: The Example of Northeast Anatolia Region

ABSTRACT

Early marriage has emerged as a serious social problem in Turkey as well as in the world. This situation, which generally occurs in underdeveloped societies, is more dominant in our country, especially in the Eastern and South Eastern regions. Therefore, the provinces of Erzurum, Erzincan and Bayburt; Agri, Kars, Iğdır and Ardahan which are located in the region called the Northeast Anatolian Region according to the Statistical Region Classification, where the rates of early marriage are high in Turkey, were examined by considering the 2008-2018 annual data set. To represent marriage at an early age in these regions girls and boys's number married 16-19 aged are provided from Turkey Statistical Institute (TSI). The effect of macroeconomic variables on the increase in the number of early marriages was analyzed with the help of the Panel Logit model. According to the findings, national income per capita has a statistically significant effect on the increase in the number of women married at an early age, and the level of education significantly affects the increase in the number of men.

Key Words: Early Marriages, Per Capita Income, Education, Panel Logit Model, Northeast Anatolian Region

JEL Classification: J12, C33

* Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İktisat Bölümü. nokilic@agri.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0002-6738-3638

** Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Finans ve Bankacılık Bölümü. tncasiye@gmail.com, atutuncu@kastamonu.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0001-9473-9401

(Makale Gönderim Tarihi: 20.11.2020 / Yayına Kabul Tarihi: 22.12.2021)

Doi Number: 10.18657/yonveek.828858

Makale Türü: Araştırma makalesi

GİRİŞ

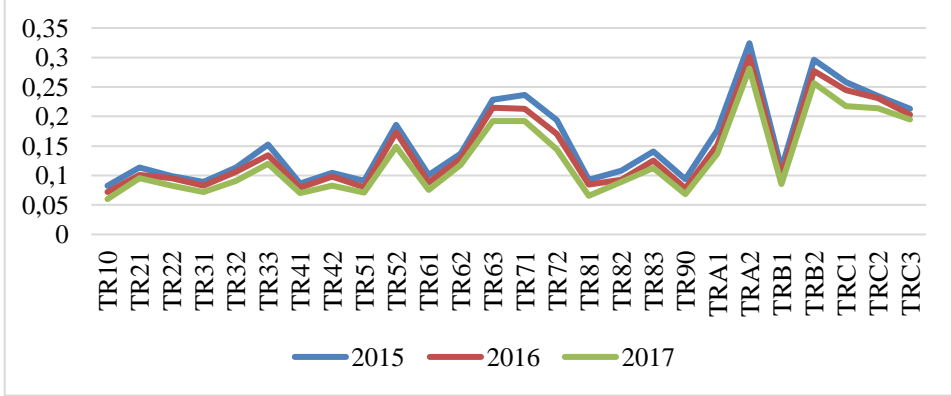
Erken yaşta evlilik, taraflardan en az birinin on sekiz yaşından küçük iki kişinin resmi, dini ya da geleneksel bir evlilik sözleşmesiyle birleşmesi anlamına gelmektedir (Doğan Köroğlu, 2014: 1). Bireyin kendi başına karar verebilmesi ve verilen kararın sorumluluğunun alınabilmesi için belirli bir olgunluğa erişmesi ve analitik düşünme yetisine sahip olması gerekir. Ancak bireyin kendisi hakkında karar alırken neyin iyi neyin kötü olduğu ayrımını bile bilinçli ve doğru bir şekilde yapamadığı bir dönem olan çocukluk çağında evlilik gibi sorumluluk gerektiren bir kararı alması da mümkün değildir. Bireyin belirli bir olgunluğa ulaşip karar verebilmesi için on sekiz yaş sınır olarak kabul edilmektedir (Çağırkan, 2019: 1826). Ayrıca on sekiz yaşın altında kalan birey gerek hukuki gerekse toplumsal açıdan çocuk kabul edilmektedir.

Erken yaşta evlilik problemi dünya üzerinde birçok ülkede yaşanmakla birlikte yaygın biçimde gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin görece daha yoksul bölgelerinde ortaya çıkmaktadır. UNFPA (United Nations Population Fund) tarafından yapılan bir çalışmaya göre dünya üzerinde her beş kızdan ikisinin on sekiz yaşından önce evlendirildiği bölgelerin %46 ile Güney Asya, %41 ile ise Batı ve Orta Afrika'da olduğu tespit edilmiştir (www.unicef.org). Aynı zamanda UNICEF (United Nations Children's Fund) tarafından aktarılan verilere göre Sahra Altı Afrika bölgesinde erken yaşta evlilik oranlarının %38 olduğu tespit edilmiştir (Doğan Köroğlu, 2014:11). Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin özellikle kırsal bölgelerinde ekonomik eşitsizlikler de yoğun olarak yaşanmaktadır. Yoksulluk hane halkının karar verme sürecini ciddi bir şekilde etkilemekte ve kız çocuklarının ekonomik bir yük olarak görülmesine sebep olmaktadır. Ayrıca bazı toplumlarda kız çocukları sadece aile için ekonomik bir yük değil aynı zamanda evlilik öncesi istenen başlık parası ve süt hakkı gibi geleneklerden dolayı kız çocukları ailenin bir ekonomik gelir kaynağı olarak da görülmekte ve bu nedenlerle erken yaşta evlendirilmeye çalışılmaktadır (Myers ve Harvey, 2011: 7).

Ülkemizde ise özellikle Doğu ve Güney Doğu Bölgelerinde evlilik yaşı 12'ye kadar düşmektedir. Sosyo-kültürel hayatın töresel uygulamalarla yönlendirildiği bu bölgelerde evlilik için yaşı küçük olan çocuklar aileleri tarafından evlenmeye zorlanmaktadır. Bu bölgelerde yaşayan yoksul aileler sınırlı gelirlerini ailenin geçici üyesi olarak gördükleri kız çocuklarına harcamak istememektedirler. Kız çocuklarının aileye ekonomik açıdan yük olduğunun düşünüldüğü bu tarz aile yapılarında erken yaşta evlilik kız çocuklarının geleceğini garanti altına almanın ve bu ailelerin ekonomik yükünü hafifletmenin bir yolu olarak görülmektedir (KADEM Rapor, 2020). Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu raporuna göre, ilköğretim çağında 693 öğrenci erken evlilik veya nişanlanma nedeniyle okula devammemektedir(https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.a.ciklama?p1=98632). Türkiye İstatistik Kurumu (20209 verileri incelendiğinde bu durumun özellikle Doğu ve Güneydoğu illerinde yaşandığı görülmektedir. Bu bölgelerde milli gelir seviyesinin düşük olması, cinsiyet ayrımına bakılmaksızın her bireyin iş gücü potansiyeli olarak görülmesine ve eğitim olanaklarının yetersiz

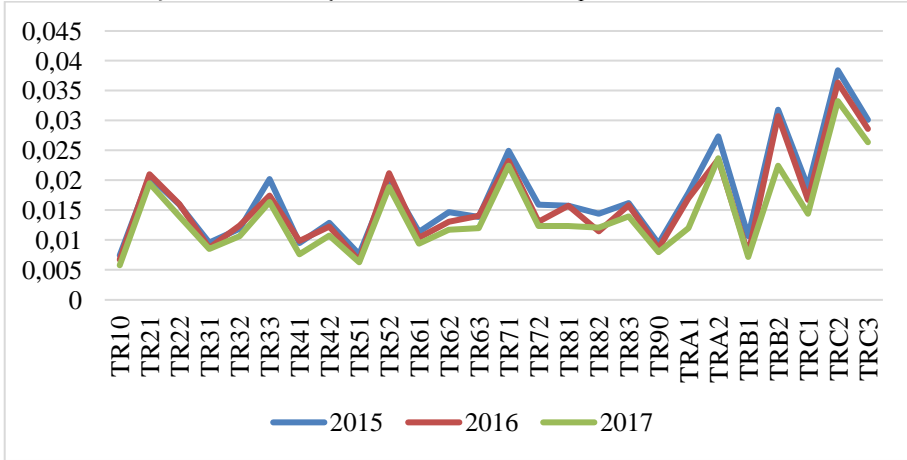
olmasından dolayı erken yaşta evliliklerin sayısında her geçen gün artış yaşanmasına neden olmaktadır. Aşağıda Şekil 1 ve Şekil 2’de Türkiye’de erken yaşta evlenen kadın ve erkeklerin toplam nüfusa oranı gösterilmektedir.

Şekil 1. Erken Yaşta Evlenen Kadınların Toplam Nüfusa Oranı

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus ve Demografi İstatistikleri, 2020

Şekil 2. Erken Yaşta Evlenen Erkeklerin Toplam Nüfusa Oranı

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus ve Demografi İstatistikleri, 2020

Şekil 1 ve 2’de yer alan İstatistiki Bölge Sınıflamasına¹ göre² 16-19 yaş aralığında evlenen kadın ve erkeklerin toplam nüfus içerisindeki payı

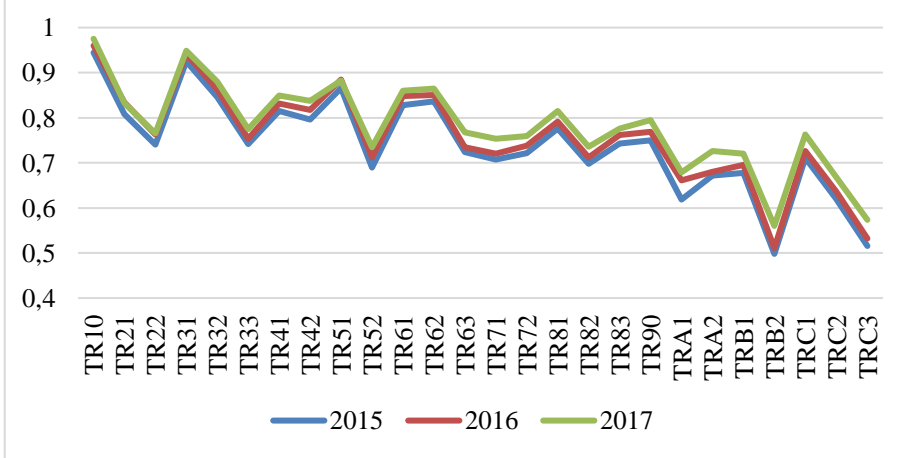
¹ Avrupa Birliği (AB) İstatistik Bürosu (Eurostat) tarafından AB’de üretilecek bölgesel istatistiklerde belli bir yapı oluşturmak için İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) –Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) geliştirilmiştir. NUTS sınıflaması yapısal fonlar üzerine 24 Haziran 1988 tarihinde kabul edilip 15 Temmuz 1988’de resmî gazetede yayımlanan (EEC) 2052/88 Sayılı Topluluk Mevzuatından bu yana kullanılmaktadır. Ancak esas kullanımı, 3 yıllık bir hazırlık çalışması sonrasında, 1059/2003 sayılı NUTS hakkında Mevzuatın Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından 26 Mayıs 2003 tarihinde kabulü ile başlamıştır.

² TR10-İstanbul; TR2-Tekirdağ, Edirne, Kırklareli; TR22-Balikesir, Çanakkale; TR31-İzmir; TR32-Aydın, Denizli, Muğla; TR33-Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak; TR41-Bursa, Eskişehir, Bilecik; TR51-Ankara; TR52-Konya, Karaman; TR61-Adana, Mersin; TR63-Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye; TR71-Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir; TR72-Kayseri, Sivas, Yozgat; TR81-Zonguldak, Karabük, Bartın; TR82-Kastamonu, Çankırı, Sinop; TR83-Samsun, Tokat, Çorum, Amasya; TR90-Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Giresun;

incelediğinde, TRA, TRB ve TRC içerisinde yer alan doğu illerimizde bu oranın yüksek olduğu görülmektedir. Erken yaşta evlenen kadın sayısının en fazla TRA2 ve TRB2 bölgelerinde olduğu görülürken, toplam miktar dikkate alındığında TRA bölgesinde bu oranın daha yüksek olduğu görülmektedir. Bölgesel toplamları olarak dikkate alındığında ise erkeklerde erken yaşta evlenmenin, TRC ve TRA bölgelerinde görülme sıklığının diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

TÜİK verilerine göre en yüksek erken yaşta evlenme oranına sahip ve sosyokültürel hayatın töresel uygulamalarla yönlendirildiği Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri'nde bu bireylerin evlenme kararı özellikle aileleri tarafından verilmektedir. Kendi hayatları hakkında karar verme yetisine sahip olmayan gerek erkek gerekse kız çocukları evlenecekleri kişileri kendileri seçmemekte, bu karar aileler tarafından verilmektedir. Erken yaşta evlilik kız çocuklarında olduğu kadar yaygın olmamakla birlikte erkek çocuklarında da erken yaşta evlenme eğiliminin olduğu görülmektedir. Ancak erkek çocuklarının yeterli eğitimi alıp iş sahibi olduktan sonra evlenmeleri normal karşılanırken, kız çocuklarının eğitimi engellenmekte ve genellikle erken yaşta evlenmesi istenmektedir (Gezer Tuğrul, 2018:6-11). Bu durumu Türkiye alt bölgelerinde ifade edebilmek adına TÜİK (2020) tarafından hesaplanan Yüksekokul veya Fakülte Mezunu (Kadın/Erkek) verilerinden yararlanılmıştır.

Şekil 3. Yüksekokul veya Fakülte Mezunu (Kadın Mezun Sayısı/Erkek Mezun Sayısı)

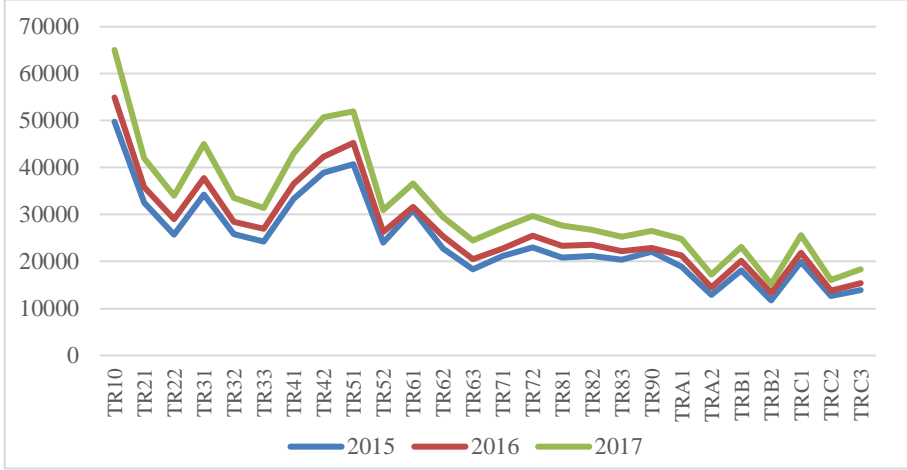
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus ve Demografi İstatistikleri, 2020

Şekil 3'te yer alan İstatistiki Bölge Sınıflandırmasına göre yüksekokul veya fakülte mezunu kadın sayısının erkek sayısına oranı incelendiğinde genel olarak kadınların erkeklere göre daha düşük oranda yükseköğrenimden mezun olduğu görülmektedir. Yükseköğrenim mezun sayısının da TRB ve TRA bölgelerinde diğer bölgelere göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca, Doğu ve Güney

Doğu Anadolu Bölgeleri'nde bireyler diğer bölgelere göre düşük eğitim seviyesine sahiptir.

Şekil 4'te çalışmanın değişkenleri arasında yer alan İstatistiki Bölge Sınıflandırmasına göre KBGSYH rakamları gösterilmektedir. Şekil 3'te yer alan bulgular da dikkate alındığında ekonomik olarak gelişme gösteren bölgelerde yüksek okul veya fakülte mezunu kadın mezun sayısı/erkek mezun sayısı oranının ve eğitim seviyesinin arttığı gözlenmiştir.

Şekil 4. Kişi Başına Düşen Gayri Safi Milli Hasıla (KBGSYH) (TL)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus ve Demografi İstatistikleri, 2020

2017 yılı rakamlarına göre en düşük kişi başına düşen gelire sahip bölge TRA2, TRB2 ve TRC2 sınıflaması içinde kalan Güney Doğu ve Doğu Anadolu bölgeleridir. Ekonomik olarak sıkıntı içerisinde olan ailelerin kız çocuklarını erken yaşta evliliğe teşvik etmekte, aileler yoksulluktan kurtulmak için talep edeceği başlık parası ile ekonomik olarak rahatlayacaklarını düşünmektedir. Erken yaşta evlendirilerek eğitime de devam edemeyen olan bu kişiler ileride kendi ayaklarının üstünde durmalarını sağlayacak becerilerden de yoksun kalmaktadırlar. Özellikle kadın işsizliğin çok yüksek olduğu ülkemizde yeterli eğitimi alamamış kadınların işgücü piyasasında yer alması oldukça zorlaşmaktadır.

Bu çalışmada toplumsal bir sorun olan erken yaşta evliliğe, ekonomik kalkınmanın göstergeleri arasında yer alan kişi başına düşen gayri safi milli hasıla ve eğitim seviyesinin etkisi Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi örneğinde araştırılmıştır. TÜİK verilerine göre Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi genel olarak ekonomik ve sosyal gelişmenin düşük olduğu ve ayrıca erken yaşta evlenme oranının da görece çok daha yüksek olduğu Erzurum, Erzincan ve Bayburt; Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illerini kapsamaktadır. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırma kapsamında yer alan değişkenler (erken yaşta evlenen kadın ve erkekler, KBGSYH ve eğitim seviyesi) arasında ilişkinin incelendiği ampirik literatür özetlenmektedir. İkinci bölümde çalışmada kullanılan veri seti tanıtılmakta, ekonometrik metodoloji açıklanmakta ve ampirik analizden elde edilen bulgular tartışılmaktadır. Çalışmada sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular tartışılmakta ve çözüm önerileri ortaya konulmaktadır.

I. LİTERATÜR

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri farklılaşsa da geleneksel olarak, hane halkı için ekonomik temeli sağlamaktan erkekler sorumlu olmuştur ve kadınlar ev içi uzmanlıklarını erkeklerin işgücüne katılımı ile değiş tokuş ederek tamamlayıcı bir rol üstlenmişlerdir (Schoen ve Wooldredge, 1989: 2). Parsons (1949) ve Becker (1981)'a göre, kadınların ekonomik bağımsızlığının artması evliliğin çekiciliğini azaltmaktadır. Kadınların artan ekonomik bağımsızlığı hem istikrarı hem de evlilik olasılığını düşürmekte, dolayısıyla evlilikte gecikmeyi veya evlenmeme durumunu potansiyel olarak açıklamaktadır. Lichter vd. (1991); Mare ve Winship (1991); Mc Laughlin ve Lichter (1993) çalışmalarında Parsons (1949) ve Becker (1981)'ın aksine kadınlar için olumlu ekonomik durumların evliliği caydırmaktan çok teşvik ettiğini ifade etmektedir. Hofman ve Holmes (1976), Lichter vd. (1992); Lloyd ve South (1996); Oppenheimer (1988); Testa vd. (1989), Wilson (1987) erkeklerin ekonomik durumlarının iyi olması evlilik ilişkisinin daha etkin yürütülmesini sağladığı sonucuna varmışlardır. Bu araştırmacılara göre, ekonomik durumu zayıf olan bir erkeğin durumunu iyileştirmeden evlenme olasılığı daha düşükken ayrılık ve/veya boşanma olasılığı daha yüksektir. Weiss ve Willis (1997) gelir artışı ve evlilikte istikrarsızlık arasında pozitif ilişki olduğunu tespit ederken, benzer eğitim düzeyine sahip çiftlerin evlenme olasılığının daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Diğer bir taraftan Goldscheider ve Waite (1986); Oppenheimer (1995); Qian ve Preston (1993); Sassler ve Goldscheider (1997); Sweeney (1997), tam zamanlı istihdam ve eğitim düzeyinin her iki cinsiyetin evlenme eğiliminde olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Literatür dikkate alındığında, evlilik ile ilgili yapılan çalışmaların genellikle cinsiyet üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak erken yaşta evlilik sorunu toplumdan topluma değişebileceği gibi kültürler arasında da değişiklik göstermektedir. Literatür incelendiğinde toplumda yer alan bireylerin erken yaşta evlenmesine neden olan sebeplerin yanı sıra bu evliliklerin neden olduğu sosyoekonomik ve sosyokültürel etkilere ilişkin çalışmaların genellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş toplumlar için gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu çalışmaların ortak noktası ise, özellikle ailenin ve bireylerin eğitim durumu üzerine odaklanmasıdır. Gelir, ikamet edilen bölgenin özellikleri, gelenekler gibi konuların ise son dönemlerde çalışmalarda yer aldığı görülmektedir³.

Literatürde erken yaşta evliliklerin sosyokültürel açıdan incelendiği çok sayıda teorik çalışma bulunurken, sosyoekonomik ve ampirik açıdan inceleyen çalışmalara az sayıda rastlanmaktadır. Ayrıca çalışmaların genellikle kadınları veya her iki cinsiyeti birlikte ele alarak erken yaşta evlilik ile ilişkin araştırmalara dayandığı ve her iki cinsiyeti ayrı ayrı dikkate alan bir çalışma olmadığı gözlenmiştir.

³ Sarkar (2009); Yüksel Kaptanoğlu ve Akadlı Ergöçmen (2012); Yüksel Kaptanoğlu ve Akadlı Ergöçmen (2014); Kyari ve Adodele (2014); Jisun (2016); Nwachukwu (2017); Mpilambo vd. (2017); Muhith vd. (2018); Muharry vd. (2018); Rumble vd. (2018); Biswas vd. (2019); Chauhan vd. (2020); Asna- Ashary vd. (2020); Talukder vd. (2020).

Bangladeş için erken yaşta evliliğe ilişkin yapılan ampirik çalışmalardan Sarkar (2009) erken yaşta evliliğin etkileri ve belirleyicilerini birincil veri toplama yöntemi ve İkili Lojistik Regresyon analizi ile araştırdığı çalışmasında kırsal kesimde kadınların erken yaşta evlilik oranlarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu durumun ise ülkede düşük eğitim seviyesi, sağlık sorunları ve evlilikte cinsiyet eşitsizliğine neden olduğunu belirlemiştir. Jisun (2016) kadınların erken yaşta evliliğinin belirleyicilerini Bangladeş Demografik ve Sağlık Araştırmaları 2011 verilerinden yararlanarak Cross Tabulation ve Ki-Kare testleri ve Lojistik Regresyon analizi ile araştırmaktadır. Elde edilen bulgular, ülkede erken yaşta evlilik üzerinde katılımcının eğitimi, kocasının eğitimi, ikamet yeri, dini ve çalışma durumunun anlamlı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca erken yaşta evlilik oranı kırsal kesimde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada erken yaşta evliliğe ilişkin literatürden farklı olarak, hanehalkının gelirinin erken yaşta evlilik üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Biswas vd. (2019) erken yaşta evliliğe etki eden sosyoekonomik faktörleri 2004-2014 dönemi altında CLMM (Cumulative Link Mixed Models) yöntemi ile belirleye çalışmışlardır. Elde edilen bulgular Sarkar (2009) ve Jisun (2016) çalışmalarına benzer şekilde kırsal ve kentsel alanlar gerçekleşen erken yaşta evliliklerin sıklığı arasında fark olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışmada kadın ve erkeklerin eğitim durumunun erken yaşta evliliklere karşı yeterince koruyucu bir faktör olmadığı belirlenmiştir. Talukder vd. (2020) birincil verilerden yararlanarak İkili Lojistik Regresyon modelini ile kadınların erken yaşta evliliklerinin sebeplerini incelemişlerdir. Analiz sonuçları, kadınlar ve eşlerinin eğitim seviyesinin, dindarlığının, yüksek gelire sahip olmasının ve bireylerin coğrafi konumunun erken yaşta evliliğin artması üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir.

Rumble vd. (2018) Endonezya'da kadınları erken yaşta evliliğe iten sebepleri araştırmışlardır. Buna göre eğitim seviyesinin ve yüksek gelir düzeyinin evlilik üzerinde koruyucu etkisi olduğu belirlenmiştir. Ancak aynı çalışma kırsal bölgede ikamet edenler için bu koruyucu etkinin geçerli olmadığını göstermektedir. Ek olarak ikamet edilen bölgeye göre, dini, etnik ve diğer coğrafi olarak farklı faktörlerin erken yaşta evliliği belirleyen rolleri değiştirdiği elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır. Muharry vd. (2018) tarafından Endonezya için yapılan çalışmada ise kadınların erken yaşta evlenmelerinde aile yapılarının etkisi araştırılmıştır. McNemar testi ve Koşullu Lojistik Regresyon analizlerini kullandığı çalışmanın verilerini anket yöntemi ile temin etmiştir. Elde edilen bulgular, erken yaşta evlilikle anlamlı ilişkisi olan değişkenlerin babanın eğitimi, katılımcıların eğitimi ve hane halkının ekonomik durumu olduğunu göstermektedir. Ayrıca aile yapısı ve annenin eğitiminin erken yaşta evlilik ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmada genel olarak eğitim düzeyi düşük olan baba ve yoksul ailelerden gelen kadınların erken yaşta evlendirilme ihtimallerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Doğu Endonezya için erken yaşta evliliğin sebeplerini araştıran Muhith vd. (2018) veri setini ve değişkenleri görüşme ve gözlem yöntemini kullanarak elde etmiştir. Elde edilen sonuçlar, erken yaşta evliliğe neden olan etmenlerin ekonomik faktörler, eğitim düzeyi, ebeveynler ve gelenekler

olduğunu içermektedir. Ayrıca ebeveynlerin ailenin ekonomik yükünü azaltmak amacıyla, çocuklarının erken yaşta evlenmesine onay verdiği çalışmanın sonuçları arasında yer almaktadır.

Kyari ve Adodele (2014) Nijerya Zaria bölgesinde erken yaşta evliliğin sosyo-ekonomik etkilerini birincil veri toplama yöntemleri ile araştırmışlardır. Kız çocuklarını dikkate alan çalışmada erken yaşta evliliğin bireylerin eğitim durumunu negatif etkilediği belirlenmiştir. Aynı zamanda erken yaşta evliliklerin bölgedeki kadınlar arasında çeşitli sağlık sorunlarına, eğitimsizliğe ve yoksulluğa neden olduğu çalışmanın dikkat çeken bulguları arasındadır. Mpilambo vd. (2017) Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde kadınları erken yaşta evlenmeye iten sebepleri İkili Lojistik Regresyon yöntemi ile araştırılmıştır. Ülkede 2006 yılında çocuk evliliklere karşı yasa çıkarılmasına rağmen çocuk evliliklerinin azalmadığı ifade edilmektedir. Elde edilen bulgular ise bireylerin eğitim seviyesinin, istihdam durumunun ve ailelerin gelirinin erken yaşta evliliğin önemli belirleyicileri olduğuna işaret etmektedir. Nwachukwu (2017) Sahra Altı Afrika'da erken yaşta evliliklerin ve düşük eğitim seviyesinin tarımsal kalkınma üzerindeki etkisini izlemiştir. Elde edilen bulgular erken yaşta evliliğin çiftçilerin eğitim şanslarını engellediğini; çok az eğitimle veya hiç eğitim almadan erken evlenenlerin geniş ailelere sahip olma eğiliminde olduğunu ve yoksulluk oranının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Çalışmanın dikkat çeken diğer bir bulguları ise, bu tür ailelerden gelen çocuklar genellikle aynı döngüleri tekrarlama eğiliminde olduğu ve böylece yoksulluk içinde sıkışıp kaldığıdır. Ancak bu döngüye devam etmeyen çiftçilerin sosyal sermayelerini ve ailenin sosyoekonomik durumlarını iyileştirmek için daha yüksek motivasyon sergilediği tespit edilmiştir. Asna- Ashary vd. (2020) çalışmasında 2007-2015 dönemi İran'ın alt bölgeleri için erken yaşta evliliğin belirleyicilerini Panel Veri Analizi yöntemleri ile araştırmıştır. Analiz sonuçlarına göre erken yaşta evliliği KBDGSMH negatif, enflasyon ve gelir eşitsizliği pozitif etkilemektedir. Aynı zamanda erken yaşta evliliklerin temel nedeni hane halkının dini inancından ziyade yoksulluk olarak belirlenmektedir. Chauhan vd. (2020) çalışmalarında erken yaşta yapılan evlilik araştırmalarının genelde kız çocuklarını dikkate aldığını ancak bu durumdan erkek çocuklarının da sıkıntı çektiğini ifade etmektedir. Bu amaçla çalışmada, Hindistan için erkekler arasındaki erken yaşta evlilikle ilişkili çeşitli nedenleri araştırılmaktadır. Elde edilen sonuçlar şu şekildedir, daha yüksek eğitim düzeyine sahip erkeklerin yirmi bir yaşından önce evlenme olasılığı, eğitimi olmayan erkeklere göre daha düşüktür; eğitim, kast, ikamet ve gelir durumunun, erkekler arasında erken evliliklerin ortaya çıkmasında gözlenen eşitsizliğin çoğunluğunu açıklamaktadır.

Türkiye için yapılan çalışmalardan Yüksel Kaptanoğlu ve Akadlı Ergöçmen (2012) eğitim seviyesi düşük ve çocukluğunu kırsal kesimde geçiren kız çocuklarının daha erken yaşlarda evlenme eğiliminde olduğunu belirlemişlerdir. Boran vd. (2013) tarafından yapılan teorik çalışmada ise ekonomik düzey yükseldikçe çocuk yaşta evlilik oranının düştüğü tespit edilmiştir. Yüksel Kaptanoğlu ve Akadlı Ergöçmen (2014) çalışmalarında 1978 ve 2008 yıllarında gerçekleşen erken yaşta evlilik eğilimini yıllar bazında karşılaştırmalı olarak

incelemişlerdir. Bu amaçla kadınların eğitim düzeyi, çocuklukta yaşanan yer, yaşanan yer türü, bölge ve eş yaş farkı, Lojistik Regresyon analizi kullanılarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgular erken yaşta evlilik oranını azaldığını gösterse de kadınlar için erken yaşta evlilik, her iki yılda da tüm açıklayıcı değişkenlerle ilişkilendirilmiştir. Bu bulgular ışığında özellikle kadınların eğitiminin artırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayatın her alanında sağlanması, erken yaşta evlilik sorunuyla baş etmek ve çocuk yaşta evlilikleri ortadan kaldırmak için önemli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Literatür incelendiğinde, Türkiye için yapılan ampirik çalışmaların oldukça az olduğu ve erken yaşta evlilik oranının yüksek olduğu bölgeleri içeren bir çalışmanın olmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda literatüre katkı sağlamak amacıyla bu çalışmada, literatürde erken yaşta evliliğe iten temel değişkenler arasında gösterilen KBGSMH ve eğitim seviyeleri birlikte kullanılarak ve kız ve erkek çocukları için ayrı denklemler oluşturulup ekonometrik analizler ile değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun yanı sıra önceki çalışmaların genellikle anket, görüşme ve gözlem yöntemleri ile birincil veri topladıkları ve bu veriler doğrultuda analizlerini gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada literatürden farklı olarak ikincil veri kullanılmış ve veriler Panel Logit Model yardımıyla incelenerek de literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

II. YÖNTEM VE BULGULAR

A. Veri

Bu çalışmada istatistiki bölge sınıflandırmasına göre Kuzeydoğu Anadolu Bölgesini oluşturan TRA1 ve TRA2 bölgelerinde erken yaşta evlenen kız ve erkek çocuklarının sayılarındaki artış ile kişi başına düşen gelir ve eğitim seviyeleri arasındaki ilişkisi araştırılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla TÜİK tarafından yayınlanan 2008-2018 yıllık veri seti ele alınarak Panel Logit Modellerden yararlanılmıştır. Analizler sonuçları STATA.15 programı yardımıyla hesaplanmıştır. Çalışmada yer alan değişkenler Tablo 1’de açıklanmıştır.

Tablo 1. Çalışmada kullanılan değişkenler

Değişkenler	Açıklamaları	Kaynak
EK	16-19 Yaş Arası Evli Kadın Sayısı	TÜİK – Nüfus ve Demografi
EE	16-19 Yaş Arası Evli Erkek Sayısı	İstatistikleri
EGK	Eğitim Alan 15 Yaş Üstü Kadın Toplamı	TÜİK – Eğitim İstatistikleri
EGE	Eğitim Alan 15 Yaş Üstü Erkek Toplamı	
Y	Kişi Başına Düşen Milli Gelir	TÜİK – Ulusal Hesaplar

B. Panel Logit Model

Panel veriler değişkenlerin zaman ve yatay boyutlarının birleşiminden meydana gelmektedir. Bu değişkenler nicel yapıya sahip olabildikleri gibi nitel özellik de sergileyebilirler. Nitel özelliğe sahip olan modellerde t zamanda i. birime ait bağımlı değişken genellikle olayın gerçekleşmesi durumunda 1, gerçekleşmemesi durumunda 0 değerini alabilmektedir. Bu durum Panel İkili Tercih modelleri altında incelenmektedir. Panel İkili Tercih modelleri denklem (1) ile ifade edilen bir panel veri modeline ait denklemde gösterilen herhangi bir olayın gerçekleşme olasılığına dayanmaktadır.

$$y_{it} = a_{it} + \beta x_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

$$P_{it} = Pr(y_{it} = 1) = E(y_{it}/x_{it}) = F(x'_{it}\beta) \quad (2)$$

Denklem (1) ve (2)'de yer alan $i = 1, 2, \dots, N$ 'e kadar birim boyutunu; $t = 1, 2, \dots, T$ 'ye kadar zaman boyutunu; y bağımlı, x bağımsız değişken ve P ise olasılık değerini; F ise kümülatif dağılım fonksiyonunu göstermektedir. F fonksiyonun dağılımı dikkate alınarak, Doğrusal Olasılık, Logit veya Probit modelleri arasında seçim yapılmaktadır (Baltagi, 2014: 239). Doğrusal Olasılık modelleri, En Küçük Kareler varsayımlarını sağlamakta sorun yaşamaktadır. Panel Probit modellerin hesaplama tekniğinin oldukça karmaşık olmasından (Çağlayan Akay, 2018: 205-220) dolayı bu çalışmada Panel Logit model tercih edilmiştir. Logit veya Probit modelleri doğrusallık özelliğinin aksine olasılık dağılımlarından yararlanılarak modelleri çözümlenmektedir. Bu nedenle literatürde genellikle Logit ve Probit modeller sırasıyla, lojistik olasılık birimi (logistic probability unit), normal olasılık birimi (normal probability unit) ifadelerinin kısaltılması ile kullanılmaktadır (Akkuş ve Özkoç, 2016: 41-55).

Panel veri modellerinde olduğu gibi Panel Logit modeller de birimlere ve zamana veya birimlere göre değişkenlerde meydana gelen değişimlerin incelendiği Sabit Etkili Panel Logit modelleri ve Rassal Etkili Panel Logit modelleri olmak üzere iki grupta incelenebilir. Heterojen Panel veri analizleri olan bu modeller genel olarak denklem (3) ve (4) ile gösterilmektedir (Baltagi, 2014: 241).

$$r(y_{it} = 1) = \frac{e^{\mu_i + x'_{it}\beta}}{1 + e^{\mu_i + x'_{it}\beta}} \quad (3)$$

$$Pr(y_{it} = 0) = 1 - \frac{e^{\mu_i + x'_{it}\beta}}{1 + e^{\mu_i + x'_{it}\beta}} = \frac{1}{1 + e^{\mu_i + x'_{it}\beta}} \quad (4)$$

Sabit Etkili Panel Logit model, heterojenliği birimlerin sabit katsayılarındaki değişiklikler ile sağlamaktadır. Bu durumda birimlere ait özellikler sabit katsayı ile karşılanmakta olup tahminler En Çok Benzerlik Yönetimi (Maximum Likelihood) ile gerçekleştirilmektedir. Bu yöntemde katsayıların birlikte anlamlılığının test edilmesinde χ^2 dağılımına sahip LR testi kullanılmaktadır (Demirhan, 2019: 344). Rassal Etkili Logit Modeller ise, birimlere veya birimlere ve zamana göre meydana gelen değişikliği, modele dahil edilen hata terimi yardımıyla incelemektedir. Ayrıca, bağımsız değişkenler ile hata terimleri arasında ilişki bulunmadığını ve bağımsız değişkenler ile heterojenlik arasında ilişki olmadığını varsaymaktadır. Bu yöntemde katsayıların birlikte anlamlılığının test edilmesinde χ^2 dağılımına sahip Wald testi kullanılmaktadır (Çağlayan Akay, 2018: 214).

Sabit ve Rassal Etkili Logit modeller arasında Hausman testi kullanılarak seçim yapılabilmektedir. Bu testte H_0 hipotezi bağımsız değişkenler ile heterojenlik arasında ilişki olmadığını, H_1 hipotezi bağımsız değişkenler ile heterojenlik arasında ilişki olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Panel Logit modellerde bağımlı değişken doğrusal olarak temin edilemediği için katsayı tahminlerinde EKK yöntemi ile hesaplanan değerler doğrudan yorumlanmamalıdır. Katsayı yorumları Odds oranı ve marjinal etkiler yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilebilir. Bu

yöntemler bağımlı değişkenin gerçekleşme olasılığını dikkate alarak katsayı değerlerinin elde edilebilmesine imkân sağlamaktadır.

C. Bulgular

Erken yaşta evlenen bireylerde cinsiyete bağlı bir değişikliğin olup olmadığını belirlenmesi amacıyla bağımlı değişkenin evli kadın ve evli erkeklerden oluştuğu iki ayrı model kurulmuştur. Panel Logit Modelin kullanıldığı çalışmada kukla değişken olarak ifade edilen bağımlı değişkenler aşağıdaki ifadeler dikkate alınarak oluşturulmuştur. Buna göre;

t yılındaki i . şehrinde bir önceki yıla göre evli kadın sayısı artmış ise, $EK = 1$, azalmışsa $EK = 0$

t yılındaki i . şehrinde bir önceki yıla göre evli erkek sayısı artmış ise, $EE = 1$, azalmışsa $EE = 0$

Panel Logit modelde, açıklayıcı değişkenlerde meydana gelen değişikliğin birimlere ve zamana veya birimlere göre nasıl değiştiği Sabit Etkili Panel Logit modelleri ve Rassal Etkili Panel Logit modelleri olmak üzere aşağıda yer alan ana denklem dikkate alınarak iki grupta incelenmiştir.

$$EK_{it} = a_0 + a_1Y_{it} + a_2EGK_{it} + e_t \quad (5)$$

$$EE_{it} = \beta_0 + \beta_1Y_{it} + \beta_2EGE_{it} + v_t \quad (6)$$

Yukarıda yer alan denklemlerde $i = 1, \dots, N$ değerine kadar olan birim boyutunu; $t = 1, \dots, T$ değerine kadar olan zaman boyutunu; α_p ve β_p katsayı tahmincilerini göstermektedir. Denklem (5) ve (6) için Sabit ve Rassal Etkili Panel Logit model arasından hangisinin kullanılacağına Hausman testi ile karar verilmiştir. Hausman testinden elde edilen sonuçlara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Hausman Test Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Katsayı		(b-B)	Diag (V _b -V _B)
		FE(b)	RE(B)		
EK	Y	-0,00001578	-0,0001271	-0,0000307	0,0000677
	EGK	0,0000662	-0,0000001	0,0000676	0,001153
EE	Y	0,0000124	0,0000306	-0,0000182	0,0000312
	EGE	0,0000861	-0,0000006	0,0000925	0,0001012
Hausman Test İstatistiği	EK	$\chi^2 = 0,38 (0,827)$			
	EE	$\chi^2 = 0,87 (0,675)$			

Tablo 2’de yer alan bilgilere göre, χ^2 test istatistiğine ait olasılık değerleri evli kadın ve evli erkek bireylere ait denklemlerde sırasıyla 0,827 ve 0,675 olarak hesaplanmıştır. Bu nedenle bağımsız değişkenler ile heterojenlik arasında ilişki olmadığını ifade eden H_0 hipotezi reddedilememiştir. Bu durumda Hausman testi sonuçları, Rassal Etkili Panel Logit modelin kullanılmasının daha etkili olacağını göstermektedir. Aynı zamanda denklem (5) ve (6) Sabit Etkili Panel Logit model ile de çözümlenerek elde edilen sonuçlar incelenmiştir. Ancak denklem (6)’dan elde edilen sonuçlara göre, modelde yer alan katsayıların bütün olarak anlamlı olduğunu sımayan LR testi (3,68)’ne ait olasılık değeri 0,15 olarak belirlenmiştir. Böylece katsayıların birlikte anlamsız olduğunu ifade eden H_0 hipotezi reddedilememiştir. Hausman testi dikkate alındığında kullanımının uygun olduğu belirlenen Rassal Etkili Panel Logit model sonuçları Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Rassal Etkili Panel Logit Model Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Katsayı	Standart Hata	Test İstatistiği	p-değeri	Odds Oranı	Marjinal Etki
EK	Y	-0,0000127	0,0000574	-2,22	0,027	0,99956	-0,0000193
	EGK	-0,0000001	0,0000039	-0,35	0,726	0,99997	-0,0000002
	Sabit	0,4339923	0,8642345	0,50	0,616	2,27706	-
	$\chi^2_{Wald} = 4,92 (0,085)$						
EE	Y	0,0000306	0,0000368	0,83	0,404	0,99994	0,0000056
	EGK	-0,0000006	0,0000004	-1,65	0,090	0,99999	-0,0000012
	Sabit	-0,8544811	0,7479392	-1,14	0,253	2,58245	-
	$\chi^2_{Wald} = 14,88 (0,001)$						

Panel Logit modellerde bağımlı değişken doğrusal olarak temin edilemediği için katsayı tahminlerinin yorumlanmasında Odds oranı ve Marjinal etkiler değerlerinden yararlanılmıştır. Olayın gerçekleşme olasılığının gerçekleşmeme olasılığına oranı ile hesaplanan Odds oranlarının yorumlanabilmesi için katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir. Odds oranının 1 değerine yakın hesaplanması, açıklayıcı değişkenin bağımlı değişken üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını; 1 değerinden büyük olması açıklayıcı değişkenin bağımlı değişken üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ve 0 değerine yakın hesaplanması ise açıklayıcı değişkenin bağımlı değişkenin değerini düşürücü negatif ve önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Güriş, Topdağ ve Bozkurt, 2019: 748). Marjinal etkiler ise katsayı değerlerini açıklayıcı değişkenlerin ortalamasını kullanarak hesaplamaktadır (Williams, 2012: 312). Hesaplanan katsayı değerinin ise, doğrudan yorumlanabilmesine imkân sağlamaktadır.

Tablo 3'te yer alan analiz sonuçları incelendiğinde, kişi başına düşen milli gelirin (KBGSMH) bir birim artması erken yaşta kadınların evlenme olasılığını 0,000002 azaltmaktadır. Eğitimli kadın sayısının erken yaşta evlenme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Erken yaşta evlenen erkekler dikkate alındığında, eğitim seviyesinin bir birim artmasını erken yaşta erkeklerin evlenme olasılığını 0,0000012 azaltmaktadır. Ancak i. birimdeki milli gelir seviyesi erken yaşta erkeklerin evlenme olasılığını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemediği belirlenmiştir.

Rassal Etkili Panel Logit modellerde Marjinal etkiler altında yapılan katsayı yorumları istatistiksel olarak anlamlı olmasına rağmen etki derecesinin düşük olduğu görülmektedir. Hesaplanan Odds oranların da genel olarak 1 değerine yakın olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde önemli bir etkisi olmadığı ve elde edilen bulguların marjinal etkilerle örtüştüğü söylenebilir.

Bu çalışmada, TRA1 ve TRA2 Bölgelerinde erken yaşta evlenen bireyler ile kişi başına düşen gelir ve eğitim seviyesi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu amaçla çalışmada TRA1 ve TRA2 bölgeleri için erken yaşta evlilikleri temsil etmek üzere TÜİK'te yer alan 16-19 yaş arası evlenen kadın ve erkek sayıları 2008-2018 dönemini kapsayan yıllık veriler kullanılarak ele alınmıştır. Erken yaşta evlenme sayısında yaşanan artışlara makroekonomik değişkenlerin etkisi Panel Logit Model yardımıyla incelenmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde, kişi başına düşen milli gelirin bir birim artması erken yaşta kadınların evlenme olasılığını 0,000002

azaltmaktadır. Eğitimli kadın sayının erken yaşta evlenme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Erken yaşta evlenen erkekler dikkate alındığında, eğitim seviyesinin bir birim artmasını erken yaşta erkeklerin evlenme olasılığını 0,00000012 azaltmaktadır. Ancak i. birimdeki milli gelir seviyesi erken yaşta erkeklerin evlenme olasılığını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemediği belirlenmiştir.

SONUÇ

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de erken yaşta evlilikler en önemli toplumsal sorunlar arasında yer almaktadır. Erken yaşta evliliklerin çeşitli sebepleri olmakla birlikte bunlar arasında en önemlileri gelir yetersizlikler ve eğitim eksikliğidir. Ekonomik durumu iyi olmayan bazı aileler için özellikle kız çocukları yük olarak görülmesi nedeniyle kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri teşvik edici bir unsurdur. Öğrenim durumu düşük ailelerin çocuklarının da benzer bir eğitim durumuna sahip oldukları görülmekte ve erken yaşta evliliklerin daha sık yaşandığı gözlenmektedir.

Çalışmada sırasıyla, Erzurum, Erzincan ve Bayburt; Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illerinin yer aldığı TRA1 ve TRA2 bölgeleri incelenmiştir. Bu iller kültürel ve sosyal etkilerin hane içerisinde baskın olduğu yerleşim yerleridir. Analiz sonuçları bu bölgelerde eğitim ve milli gelir seviyesinin erken yaşta evlilik ile ilişkisi olduğunu göstermesine rağmen belirlenen katsayılar beklenilenden daha düşük hesaplanmıştır. Ancak erken yaşta evlenen kadın sayısı üzerinde kişi başına düşen milli gelirin etkili olduğunu tespit edilmesi, kız çocuklarının aileye ekonomik bir getiri (başlık parası vb. gibi) olarak görüldüğü görüşünü desteklemektedir. Erkeklerde ise eğitimin anlamlı bir etkiye sahip olması, gelir seviyesi düşük olsa dahi ailelerin erkek çocuklarının eğitimine daha çok önem verdiğini göstermektedir. KBGSYİH ile erken yaşta evliliğe ilişkin elde edilen bulgular, Sarkar (2009) ve Asra-Ashary (2019) çalışmasını desteklemektedir. Bunun yanı sıra eğitim düzeyi ve erken yaşta evliliğe ilişkin bulgular ise, Mpilambo vd. (2017) ve Rumble vd. (2018) çalışmasından elde edilen bulgular ile tutarlılık göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen ampirik bulgular, KBGSYİH ile erken yaşta evlenen kadınlar arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda ülke nüfusunun yarısının kadın olduğu düşünüldüğünde, kadın ve erkeklerin birlikte çalışarak üretim yapacağı bir ülkede ekonomik kalkınmanın daha etkili gerçekleşmesinden söz edilebilecektir. Sosyoekonomik yapısı güçlenen ailelerde bu gibi sorunların ortadan kalkacağı düşünüldüğünde bu konuda devlet tarafından ailelerin sosyal ve ekonomik yapısının desteklenmesi beklenmektedir. Özellikle bu bölgelerde iş olanaklarının ve refah düzeyinin artırılmasıyla ailelerin çocuklarını erken yaşta evlendirme fikrinden uzaklaşması beklenmektedir. Ayrıca eğitim olanaklarının iyileştirilmesi Nwachukwu (2017) çalışmasında tespit ettiği erken yaşta evlilik döngüsünün bozulmasına imkân sunmaktadır. Böylece erken yaşta evlenen bireyler çocuklarının benzer bir durum ile karşı karşıya kalma ihtimalini minimize etmektedir. Aynı zamanda toplumun her kesimi için erken yaşta evlilikler konusunda farkındalık artırılmalı ve bu farkındalıkların özellikle erken yaşta

evliliklerin yoğun olarak yaşandığı bölgelerde daha geniş kesime ulaşılması sağlanmalıdır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Akkuş, Ö. ve Özkoç, H. (2016). Stata Uygulamaları ile Nitel Veri Analizi. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Asna-ashary, M., Farzanegan, M. R., Feizi, M. and Gholipour, H. F. (2020). Socio-Economic Determinants of Child Marriage: Evidence from the Iranian Provinces. CESifo Working Paper No. 8073. 1-18.
- Baltagi, B. H. (2014). Econometric Analysis of Panel Data. John Wiley & Sons Ltd, Fifty Edition, United Kingdom.
- Becker, G.S. (1981). A Treatise on the Family. Cambridge: Harvard University Press.
- Biswas, R. K., Khan, J. R. and Kabir, E. (2019). Trend of Child Marriage in Bangladesh: A Reflection on Significant Socioeconomic Factors. *Children and Youth Services Review*, Vol. 104, 1-9.
- Boran, P, Gülçay, G., Devicioğlu ve E. Eren, T. (2013). Çocuk Gelinler. *Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 26, 58-62.
- Chauhana., S., Sekhera, T.V., Kumar, P., Srivastava, S. and Patel, R. (2020). Prevalence, Determinants and Socio-Economic Inequality of Early Marriage among Men in India. *Children and Youth Services Review*, Vol. 116, 1-8.
- Çağırkan, B. (2019). Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Aile Kurumuna Etkisi Üzerine Bir Alan Araştırması: Bitlis İl Merkezi Örneği. *VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, 12-13 Aralık 2019.
- Çağlayan Akay, E. (2018). Panel İkili Nitel Tercih Modelleri (Editör, Selahattin Güriş), *Uygulamalı Panel Veri Ekonometrisi*. DR Yayınları, İstanbul, 203-228.
- Demirhan, A. (2019). Panel Logit Modelleri: Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama. *Maliye ve Finans Yazıları*, Vol. 111, 341-356.
- Doğan Köroğlu, A. (2014). En Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Erken Yaşta Evliliklerle Mücadele ve Türkiye Uygulamaları. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi.
- Gezer Tuğrul, Y. (2018). Erken Yaşta Evlendirilen Kadınların Evlilik Süreçleri, Deneyimleri ve Sonraki Yaşamları Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Sosyoloji notları* Vol. 2(1), e-ISSN: 2618-5903.
- Goldscheider, F. K. and Waite, L. J. (1986). Sex Differences in the Entry into Marriage. *American Journal of Sociology*, Vol. 92, 91-109.
- Güriş, S., Topdağ, D. ve Bozkurt, G. (2019). OECD Ülkelerinde Kadınların İşgücüne Katılımını Etkileyen Faktörlerin Panel Nitel Tercih Modelleri ile İncelenmesi. XI. IBANESS Kongreler Serisi, 742-750.
- Hoffman, S. and Holmes, J. (1976). Husbands, Wives, and Divorce. Five Thousand American Families: Patterns of Economic Progress. Vol. 4, edited by G. Duncan and J. Morgan. Ann Arbor, MI: Institute for Social Research.
- Jisun, T. F. (2016). Early Marriage of Women: The Case of Bangladesh. *World Journal of Social Sciences*, Vol. 6(29), 51-61.
- Kyari, G. V. and Ayodele, J. (2014). The Socio-Economic Effect of Early Marriage in North Western Nigeria. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. Vol. 5(14), 582-592.

- Lichter, D., LeClere, F. and McLaughlin, D. (1991). Local Marriage Markets and the Marital Behavior of Black and White Women. *American Journal of Sociology*, Vol. 96, 843-67.
- Lichter, D., McLaughlin D., G. Kephart and D. Landry D. (1992). Race and the Retreat from Marriage: A Shortage of Marriageable Men? *American Sociological Review*, Vol. 57, 781-99.
- Lloyd, K. and South, S. (1996). Contextual Influences on Young Men's Transition to First Marriage. *Social Forces*, Vol. 74, 1097-119.
- Mare, R.D. and Winship, C. (1991). Socioeconomic Change and the Decline of Marriage for Blacks and Whites. *The Urban Underclass*, edited by C. Jencks and P.E. Peterson. Washington, DC: Urban Institute.
- Mc Laughlin, D. and Lichter, D. (1993). Economic Independence, Marriage Markets, and Marital Behavior among Low-Income Women. *The 1993 Proceedings of the American Statistical Association*. Washington, DC: American Statistical Association.
- Mpilambo, J. E., Appunni, S. S., Kanayo, O. and Stiegler, N. (2017). Determinants of Early Marriage among Young Women in Democratic Republic of Congo. *Journal of Social Sciences*, Vol. 5281(3), 82-91.
- Muharry, A., Hakimi, M. and Wahyuni, B. (2018). Family Structure and Early Marriage on Women in Indramayu Regency. *Jurnal Kesehatan Masyarakat*, Vol. 13(3), 314-322.
- Muhith, A., Fardiansyah, A. and Saputra, M. H. (2018). Analysis of Causes and Impacts of Early Marriage on Madurese Sumenep East Java Indonesia. *Indian Journal of Public Health Research & Development*, Vol. 9(8), 1495-1499.
- Myers, J. and Harvey, R. (2011). *Breaking Vows: Early and Forced Marriage and Girls' Education*. London: Plan.
- Nwachukwu, J. U. (2017). The Impact of Early Marriage and Low Level of Education on Agricultural Development in Sub-Saharan Africa. *Cultural and Religious Studies*. Vol. 57, 414-427.
- Oppenheimer, V. K. (1995). American Marriage Formation in the Eighties: How Important was Women's Economic Independence? In K. Mason & A. Jensen (Eds.), *Gender and family change in industrialized countries*. Oxford, England: Clarendon Press.
- Oppenheimer, V. (1988). A Theory of Marriage Timing. *American Journal of Sociology*, Vol. 94, 563.
- Qian, Z. and Preston, S. H. (1993). Changes in American Marriage, 1972-1987: Availability and Forces of Attraction by Age and Education. *American Sociological Review*, Vol. 58, 482-495.
- Parsons, T. (1949). *The Social Structure of the Family. The Family: Its Function and Destiny*, edited by R. Anshen. New York: Harper and Brothers.
- Rumble, L., Peterman, A., Irdiana, N., Triyana, M. and Minnick E. (2018). An Empirical Exploration of Female Child Marriage Determinants in Indonesia. *Public Health*, Vol.18(407), 1-13.
- Sarkar, P. (2009). Determinants and Effect of Early Marriage in Bagladesh, 2007. *Research Journal of Applied Sciences*, Vol. 4(5), 178-184.
- Sassler, S. and Goldscheider, F. (1997). Revisiting Jane Austen's Theory of Marriage Timing: Union Formation among American Men in the Late 20th Century. *Population Association of America*, Washington,
- Schoen, R. and Wooldredge, J. (1989). Marriage Choices in North Carolina and Virginia, 1969-1971 and 1979-1981. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 51, 465-481.
- Sweeney, M. (1997). *Women, Men, and Changing Families: The Shifting Economic Foundations of Marriage*. Population Association of America, Washington, DC.
- Talukder, A., Hasan, M. M., Razu, S. R. and Hossain, Z. (2020). Early Marriage in Bangladesh: A Cross-Sectional Study Exploring the Associated Factors. *Journal of International Women's Studies*, Vol. 21(1), 68-78.
- Testa, M., Astone, N.M., Krogh, M. and Neckerman, K. (1989). Employment and Marriage Among InnerCity Fathers. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 501, 9-91.
- UNICEF (2021). <https://www.unicef.org/rosa/what-we-do/child-protection/child-marriage>. (11.11.2021)

- Weiss, W.Y. and Willis, R.J. (1997). Match Quality, New Information, and Marital Dissolution. *Journal of Labor Economics*, Vol. 15, 293-329.
- Williams, R. (2012). Using the Margins Command to Estimate and Interpret Adjusted Predictions and Marginal Effects. *The Stata Journal*, Vol. 12(2), 308-331.
- Wilson, W.J. (1987). *The Truly Disadvantaged*. Chicago: University of Chicago Press.
- Yüksel Kaptanoğlu, İ. ve Akadlı Ergöçmen, B. (2012). Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Vol. 15, 130-161.
- Yüksel Kaptanoğlu, İ. ve Akadlı Ergöçmen, B. (2014). Early Marriage: Trends in Turkey, 1978-2008. *Journal of Family Issues*. Vol. 35(12), 1707-1724.
- Yüksel, H. ve Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol. 5(2), 001-024.

SUMMARY

Early marriage has emerged as a serious social problem in Turkey as it is in the world. This problem, which generally occurs in underdeveloped societies, is more dominant in our country especially in the Eastern and South Eastern regions. Determining the macroeconomic that affect the situation in question is important to find a solution. When Turkey's place in the region developed early marriage rate is analyzed, educational level and higher national income per capita was observed. However, in our less developed regions, it has been observed that a reverse process is carried out. For this reason, in this study, taking into account the macroeconomic variables in question, their effects on the change in the number of individuals married at an early age in TRA1 and TRA2 regions were investigated.

Therefore, TRA1 and TRA2 regions where high rates of early marriage in Turkey and according to the Statistical Area Classification takes place in our eastern provinces, were examined considering from 2008 to 2018 annual data set. To represent early marriage in these regions girls and boys's number married 16-19 aged are provided from Turkey Statistical Institute (TSI).

The effect of macroeconomic variables on the increase in the number of early marriages was analyzed with the help of the Panel Logit model. As a result of the preliminary analysis made with Hausman test, it was decided to use the Random Effect Panel Logit model. In Panel Logit models, the dependent variable cannot be determined linearly. For this reason, since the obtained coefficients cannot be directly interpreted with the Least Squares method, Odds ratios and marginal effects were used to determine the effect of variables.

According to the findings, national income per capita has a statistically significant effect on the increase in the number of women married at an early age, and the level of education significantly affects the increase in the number of men. However, considering the marginal effects, it has been observed that this relationship is smaller than expected. In addition, the value of Odds ratios close to 1 supports the result of marginal effects.

TRA1 and TRA2 regions included in the study consists of Erzurum, Erzincan and Bayburt; Ağrı, Kars, Iğdır and Ardahan provinces. These provinces are settlements where cultural and social effects are more dominant than economic factors. For this reason, although statistically significant results were obtained in

the analysis results, it was calculated lower than expected. However, in view of the fact that per capita income is effective in the number of women who marry at an early age supports the view that girls are seen as an economic return to the family. Education has a significant effect on men, which shows that families attach more importance to the education of their boys, even if the income level is low.

In a country where women and men will work together and produce, it can be said that economic development will be more effective. Especially in these regions, it is expected that families will move away from the idea of marrying their children at an early age by increasing job opportunities and welfare. At the same time, awareness about early marriages should be increased for all segments of the society and this awareness should be reached to a wider audience, especially in regions where early marriages are common.